

Metodika diagnózy krajiny

Diagnóza krajiny je metodický postup na zistenie celkového kvalitatívneho stavu zložiek krajiny a realizovanie adekvátnych opatrení na ich zlepšenie. Prvoradou úlohou pri poznávaní krajiny je analýza jej prírodného subsystému, ktorej výsledkom je hypotéza o stave krajiny fungujúcej bez spoločenských vplyvov a regulácií. Diagnóza prírodnej vrstvy krajiny je rekonštrukciou pôvodnej krajiny pred zásahom človeka, ale za súčasných klimatických podmienok. Diagnóza vychádza z analýzy kľúčových prvkov, vlastností a vzťahov rozhodujúcich pre fungovanie autoregulačného a autoregeneračného mechanizmu krajiny, ktoré je obzvlášť dôležité práve z hľadiska uplatnenia aktivít človeka.

Rekonštrukcii krajiny je metodologicky blízke mapovanie potenciálnej prirodzenej vegetácie. Potenciálna vegetácia, ako základné kritérium vyčleňovania jednotiek potenciálnej prírodnej krajiny, je významná pre ekologickú rekonštrukciu kultúrnej, výrazne antropogenizovanej krajiny, lebo poskytuje informácie o biologických prvkoch, ktoré treba použiť na revitalizáciu. Priestorové poznanie kľúčových vlastností a vzťahov možno efektívne vyjadriť prostredníctvom regionálnej taxonómie.

Diagnóza krajiny je proces poznávania a usporiadania poznatkov o hodnotách krajiny. Podáva úplný a ucelený obraz o účelových vlastnostiach krajiny, ktoré sú významné z hľadiska potrieb človeka. Krajinná diagnóza má 2 časti (Mazúr et al., 1980): (1) *základnú*, podmienkovú, ktorú predstavuje poznanie geoekologickej a antropogénnej štruktúry krajiny, (2) *evaluačnú*, hodnotovú, ktorú predstavuje poznanie potenciálu krajiny, jeho limitných hodnôt a potenciálnych vlastností krajiny.

Poznanie funkcií krajinej pokrývky je dôležité z hľadiska stanovenia hierarchie jej ekologickej významnosti, ale aj riešenia horizontálnych vzťahov z hľadiska racionálnej priestorovej organizácie kultúrnej krajiny. Analýza je zameraná na identifikovanie mimoriadne cenných, hodnotovo významných a chránených areálov rôznych spoločenských záujmov a ekonomických rezortov. Významnosť krajiny sa určuje najmä podľa hierarchie areálov a fenoménov ochrany prírody, lesného hospodárstva, vodného hospodárstva, prírodných zdrojov a nerastných surovín a pod. Analýza základných socioekonomických vlastností krajiny bola vždy súčasťou diagnózy krajiny z hľadiska hodnotenia jej potenciálu (Ořáhel, Poláček, 1987).

Ján Ořáhel

Methodology of Landscape Diagnosis

Landscape diagnosis is a methodological approach to determine the total qualitative state of landscape components, and to implement adequate steps for their improvement. The crucial task of the cognitive processes applied to the landscape is the analysis of its natural subsystem. Cognition of the natural landscape in our conditions is a hypothesis concerning the state of landscape functioning which is free from social influences and regulations. The diagnosis of the natural landscape layer is the reconstruction of the original landscape as it was before human intervention, but in present climatic conditions. This diagnosis is based on the analysis of key components, properties and relationships decisive in the functioning of the self-regulating and self-regenerating mechanism of the landscape; and this is especially important precisely from the point of view of human activities. The mapping of potential natural vegetation is methodologically close to landscape reconstruction. Potential vegetation, as the basic criterion for delimitation of natural landscape units, is important for ecological reconstruction of the cultural, distinctly anthropogenised landscape, because it offers information concerning which biological elements should be used for possible revitalization. Spatial cognition of key properties can be efficiently expressed by means of regional taxonomy.

Landscape diagnosis is the process of determining and organizing knowledge concerning landscape values. It provides a clear and complete picture of special purpose landscape properties significant from the point of view of human needs. Landscape diagnosis consists of two parts (Mazúr et al., 1980): (1) *A basic conditional part*, representing knowledge of the geoecological and anthropogenous landscape structure, (2) *The evaluating, value-oriented part*, which expresses knowledge of the landscape's potential, its limiting values and also potential landscape properties.

Cognition of land cover functions is important for the establishment of a hierarchy in terms of ecological importance, and for the solution of horizontal relationships from the point of view of rational spatial organization of the cultural landscape. Analysis is aimed at identification of extremely valuable and protected areas of the various social interests and economic sectors. The significance of the landscape is determined especially according to the hierarchy of areas and nature protection phenomena, forest management, water management, and natural resources, etc. Analysis of basic socioeconomic landscape properties was always part of the landscape diagnosis carried out to assess its potential (Ořáhel, Poláček, 1987).

Ján Ořáhel